

KULTURNI AKTIVIZAM RADOVANA IVANČEVIĆA

»Je li upornost vrlina ili mana? Ovisi o tome zašto se zalažete.« Ovim riječima započinje jedna od posljednjih tekstova Radovana Ivančevića, objelodanjen u časopisu »Mogućnosti« 7/9, 2003. Retoričko pitanje, u kojem je sadržan Radovanov životni stav, a mogao bi biti i motom njegova znanstvenog opusa.

Bio je, naime, jedan od posljednjih aktivista našeg kulturnog prostora. Onaj koji se zalaže. Ne stoji po strani, u blistavoj izolaciji. Zalaže sebe, svoje znanje, svoje uvjerenje pa, rekao bih, i čitavo svoje biće. Kad je prijateljima, ili studentima, ili običnim namjernicima tumačio svoje stavove koji su rijetko kada bili čisto »kunsthistoričarski«, a gotovo su uvijek zadirali u ono što je duhovni ili stvarni prostor našeg življenja, radio je to uvijek sa strašću, sa zanosom: htio je uvjeriti, postići, izboriti. Nije mogao pristati na ravnodušnost, nije mogao odustajati. Bilo da se radilo o temeljnim problemima zaštite kulturne baštine, bilo da se radilo o gorućim pitanjima suvremenog urbanizma, bilo da se radilo o malom sitnom detalju, ali prevažnom za percipiranje umjetničkog djela i njegovo vrjednovanje.

Upravo na takav detalj, ali za Radovana životno važan, odnosi se i tekst čiju sam uvodnu rečenicu citirao na početku. Zalagao se da se u trogirskoj kapeli Ursini uklone dvije stepenice što se nalaze ispod sarkofaga Bl. Ivana i da se sarkofag polaže izravno na ploču oltarne menze, kako lik Krista s gestom blagoslova, koji se nalazi iza, ne bi »virio« nego se ukazao u punoći svoje spasenjske okomice iznad vodoravni pokojnikova tijela.

Nazvao je svoj tekst, što je znakovito: »Zahtjev, molba, vapaj«! Minimalistički zahtjev, rekao je. Ali, pitanje prave vizure bilo je za Radovana od životne važnosti. Za tu pravu vizuru, i doslovno i simbolički, borio se do kraja.

Ne znači da je uvijek bio u pravu. Prisjećam se naše rasprave o Oltaru domovine Kuzme Kovačića na Medvedgradu, dok smo se spuštali s Pantovčaka. Nakon prijama kod Predsjednika Republike. Iako su njegovi stavovi u tome bili posve različiti od mojih, ni u trenutku nisam osjetio polemičku ljutnju koja čovjeka znade obuzeti kad naiđe na uporno nijekanje nečeg za što je uvjeren da je pravo. Ali Radovan je svoju argumentaciju iznosio s toliko šarma, s toliko stila, s toliko, rekao bih, lijepog uvjerenja da je i rasprava postajala na stanovit način estetički čin.

Poštovanje koje sam prema Radovanu osjećao i u različitim stima bilo je nadahnuto i time što se nije dao impresionirati od moći. U vremenu općeg poltronstva u kojem živimo bio je zaista luč, svjetlost, okomica. Jer, moćnici, pa i oni najbolji, mogu pogriješiti. Pogotovo kad ih zanese i ponese moć. U trenutcima kad to nije bilo baš lako, Radovan Ivančević znao se čvrsto suprotstaviti nakani da se Meštrovićev paviljon pretvori u hrvatski panteon. A znadem pouzdano i to da je Franjo Tuđman, koliko god u prvi mah ljut, poštovao i Radovana i njegov čisti i pravi stav.

Spomenuvši Meštrovićev paviljon, dospio sam i do velike Radovanove ljubavi. A to je Zagreb. Čini mi se da samo ljudi koji nisu tu rođeni mogu Zagreb voljeti takvom ljubavlju. Oni prvi vole obiteljskom ljubavlju, oni drugi, u koje je i on spadao, vole ljubavnički. Nosio je duboko u sebi neku i stvarnu i duhovnu topografiju Zagreba, živio je za njegove prostore, borio se za njegov integritet, za vrjednovanje jedne zgrade, jednog kompleksa, jedne ili druge cjeline. Njegove dvije knjige u kojima je okupio svoje tekstove o Zagrebu, nastale u rasponu od

nekoliko desetljeća, zapravo su knjige ljubavnih pisama. Jer, ljubav je i ranjiva. A on je svaku ranu na tijelu Zagreba doživljavao kao ozljedu na vlastitoj duši.

Borac, polemičar, zauzeti znanstvenik. Radovan Ivančević bio je iznad svega čovjek lijepje riječi i lijepa izgleda. A to mi se danas, kad se lijepa riječ prezire, a lijep izgled ustupa mjesto pred figurama nasilnika ili ispijenih narkomana, čini posebice pozornosti vrijednim. Svaki susret s Radovanom, bilo to na hodnicima Fakulteta, bilo na nekoj izložbi ili negdje na ulici, bio je trenutak izmjene lijepih riječi. Makar i letimičan, svaki je od tih susreta ostavljao neki mali svijetleći trag. Nešto se lijepo, pa bilo to i gorko, kazalo, izreklo, izmijenilo. A isto je tako bilo i s njegovim izgledom. Kad se danas kaže da čovjek djeluje njegovano, to zvuči skoro ironično. A zaista je tako izgledao. Svojim je izgledom pokazivao da je bavljeno umjetnošću integralni životni čin. Camus je kazao da je čovjek nakon tridesete odgovoran za vlastiti izgled. Radovanu je priroda dala, što bi se reklo, pristalost. On ju je njegovao, gradio, i u svakoj je životnoj dobi nalazio svoj stil. Da, rekoše Francuzi, čovjek je stil. Radovan je to potvrđivao. Odgovornošću prema svom izgledu, potvrđivao je umjetnost kojoj se posvetio.

Nosio je, stalno, leptir–kravatu. Afektacija, rekao bi netko. Ne, njemu je leptir–kravata savršeno pristajala, »sjedila« mu je. Štoviše, rekao bih da je bila rekvizit njegove nonšalancije, a ni pošto neke arhaičke ukočenosti. Nonšalancija da, ali i finoća. Bio je fin.

Možda je s tim finim slojem Radovanove ličnosti u svezi i njegova velika ljubav prema jednom od izrazito finih ali stoga ne manje snažnih slikara naše suvremenosti: Edi Kovačeviću. Vodio me prošle godine kod Kovačevićeve udovice, negdje na početku Zelengaja, da pogledamo te čudesne slike cvjetova i magličastih sfumata zagorskih brjegov. U rasporedu veza s cvjetovima na slici otčitavao je glazbenu partituru, u nijansama

ljubičaste perunike dubine slikareve duše. Možda najsuptilnija stranica suvremenoga hrvatskog slikarstva ležala je duboko u biću borca i polemičara Radovana Ivančevića.

A što ima važnije od raspona bića? Raspona koji se slaže i sabire u jedno.